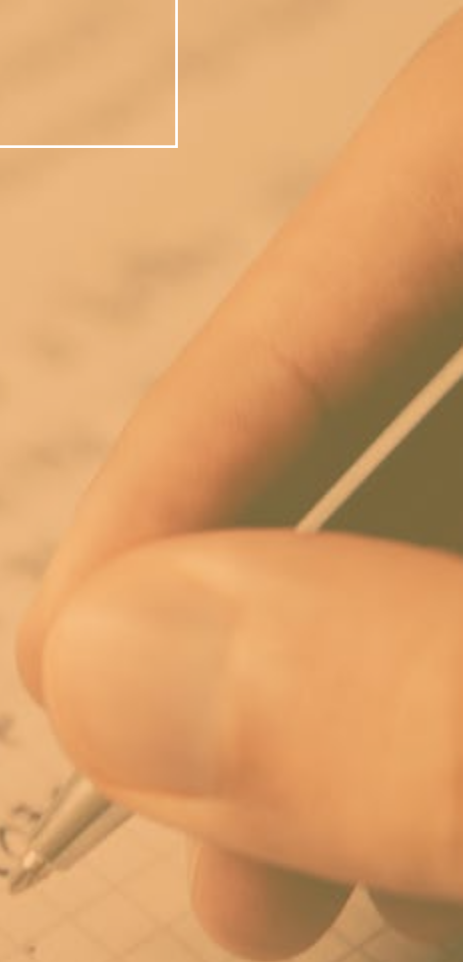

SCENARIUSZE
DO PRACY
Z UŻYTKOWNIKAMI
BIBLIOTEK

INNOWACJE
SPOŁECZNE

BUDOWANIE PARTNERSTW – SCENARIUSZ PIERWSZEGO SPOTKANIA

Autorka: Roberta Šurkutė

Opiekunka obszaru "Innowacje społeczne": Joanna Wciśło

ODBIORCY:

Bibliotekarze i ogólnie osoby dorosłe; startupy (w tym przypadku należy określić nazwy odgrywanych ról).

STRESZCZENIE:

Scenariusz ten może być inspiracją do przeprowadzenia pierwszego spotkania z potencjalnymi partnerami biblioteki. Budowanie partnerstwa wymaga czasu i poświęcenia, ale przede wszystkim zasadza się na wzajemnym zaufaniu. Aby je budować, musimy dzielić pewne wartości. Odgrywanie ról pozwala nam zrozumieć się lepiej perspektywę drugiej strony, odnaleźć wspólne wartości i cele. A wszystko to jest kluczem do sukcesu w procesie budowania partnerstwa

CELE:

Warsztatu powinien pomóc uczestnikom w udzieleniu odpowiedzi na poniższe pytania:

- * Czy i jakie wartości współdzielimy?

- * Jak możemy pomóc sobie nawzajem w osiągnięciu celów?
- * Czy możemy budować partnerstwo?

UMIEJĘTNOŚCI, KOMPETENCJE, POSTAWY:

Bibliotekarze powinni rozumieć kluczowe elementy partnerstwa, zasady kręgu budowania partnerstwa i to, jak przebiega proces komunikacji.

STYLE PREZENTACJI:

- * dyskusja,
- * odgrywanie ról (grupy powyżej 6 osób).

POTRZEBNE MATERIAŁY:

- * przyjazne otoczenie,
- * papier i ołówki.

DODATKOWE ŹRÓDŁA I MATERIAŁY

Zachęcamy do przeczytania materiału edukacyjnego nt. *Budowania partnerstw*.

CZYNNIKI RYZYKA I POTENCJALNE BARIERY

Uczestnicy mogą się czuć onieśmieleni na początku spotkania z nieznanymi sobie osobami, dlatego ważne jest zorganizowanie sesji rozgrzewkowej.

SCENARIUSZ 90 MINUTOWEGO WARSZTATU

CZAS	Nazwa ćwiczenia	Potrzebne materiały
10 min	<p>Powitanie uczestników</p> <p>Przedstawienie prowadzącego, udzielenie podstawowych informacji na temat warsztatu.</p>	
20 min.	<p>Przełamywacz lodów: Speed Networking</p> <p>Rozgrzewka pozwala uczestnikom trochę się rozluźnić i poznać nawzajem, a także przygotować się do wymiany poglądów.</p> <p>1. Poproś, by każdy opuścił miejsce, w którym dotychczas stał, i znalazł nowe – każda osoba powinna mieć wokół siebie trochę przestrzeni.</p>	

	<p>2. Zadaj pytanie związane z tematem warsztatu, np.: <i>"Co właściwie oznacza „partnerstwo”?</i></p> <p>3. Poproś wszystkich o zastanowienie się nad odpowiedzią przez pełną minutę.</p> <p>4. Wyjaśnij zasady:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kiedy usłyszysz dzwonek, znajdź partnera (kogoś, kogo słabo znasz). Jeśli szukasz partnera, podnieś rękę, aby można cię było znaleźć. * Poświęć 5 minut na rozmowę z wybraną osobą nt. zadanego wcześniej pytania * Gdy ponownie usłyszysz dźwięk dzwonka, znajdź kolejnego partnera (podobnie jak poprzednio – podnieś rękę, jeśli nikogo nie znalazłeś).	
--	--	--

55 min.	<p>Odgrywanie ról: : <i>Użytkownik, Bibliotekarz, Partner instytucjonalny</i> (uczestnicy dookreślają w rolę jakiej instytucji się wcielają) <i>lub samorządowiec</i></p> <p>1. Podziel uczestników na trzy podgrupy: użytkowników, bibliotekarzy i partnerów instytucjonalnych</p> <p>2. Poproś o wejście w przydzielone role i wyobrazenie sobie niedalekiej przyszłości – np. perspektywy 5 najbliższych lat.</p> <p>Zadaj pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Jakie wartości będziesz wyznawać? * Na czym będzie ci zależeć? * Jakie będą twoje przekonania? * Co konkretnie się zmieniło z twojej perspektywy w czasie ostatnich 5 lat? <p>3. Poproś uczestników o narysowanie swoich wizji i podzielenie się nimi</p> <p>4. Określ różnice i podobieństwa między wizjami poszczególnych grup/osób.</p> <p>5. Przedyskutuj możliwości wspólnych działań i wprowadzania zmian.</p> <p>6. Spisz wnioski na flipcharcie i omów je z całą grupą.</p> <p>Podsumowanie zajęć (refleksje + zamknięcie)</p>	Flipchart, markery
15 min.		

DEBATA W BIBLIOTECE: JAK ZWIĘKSZYĆ ZAANGAŻOWANIE MIESZKAŃCÓW W SPRAWY SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ?

Autorzy: Jacek Królikowski, Amund Haugen Steinbakken

Opiekunka obszaru "Innowacje społeczne": Joanna Wcisło

ODBIORCY:

Mieszkańcy, organizacje i stowarzyszenia, które chcą wykorzystywać bibliotekę jako arenę debaty lokalnej

STRESZCZENIE:

Ramowy scenariusz debaty może być wsparciem dla bibliotek i innych instytucji w zorganizowaniu debaty z udziałem mieszkańców. Scenariusz ten jest jedynie propozycją, którą bibliotekarki i bibliotekarze we współpracy z moderatorami mogą modyfikować dostosowując do swoich potrzeb. Powinni jednak pamiętać o ramowych punktach wspólnych wszystkich debat – dwóch zasadniczych pytaniach oraz wspólnym wyborze trzech najważniejszych czynników motywujących do zaangażowania społecznego oraz trzech rozwiązaniach, które mogą ułatwić aktywność obywatelską.

Modyfikacje mogą dotyczyć:

- * **Doboru uczestników debaty.** Od organizatorów debat lokalnych zależy, jakie osoby zdecydują się zaprosić. Ważne jest jednak, by uczestnicy debaty reprezentowali różne grupy mieszkańców, możliwie reprezentatywne dla danej społeczności.
- * **Metod zastosowanych podczas debaty.** Istotne jest, by debaty doprowadziły do zebrania opinii uczestników na temat tego, co ich motywuje do zaangażowania w sprawy społeczności i co mogłoby to zaangażowanie zwiększyć. Metody, dzięki którym cel ten zostanie osiągnięty mogą być różne. Ich wybór powinien zostać uzgodniony z moderatorem.

CELE:

Po przeczytaniu tego materiału będziesz wiedzieć od czego zacząć przygotowania do debaty, jak wybrać prowadzących i temat angażujący lokalną społeczność, jak komunikować się z mieszkańcami i partnerami.

UMIEJĘTNOŚCI, KOMPETENCJE, POSTAWY:

Do przeprowadzenia debaty potrzebna jest osoba pełniąca rolę **moderatora**. Zakładając, że rolą gospodarza/organizatora jest powitanie wszystkich uczestników i ogólne wprowadzenie, do zadań moderatora będzie należało czuwanie nad realizacją celów debaty i jej sprawnym przebiegiem, ewentualne poprowadzenie części z udziałem gości – osób zaangażowanych społecznie, a także podsumowanie debaty (w tym wyjaśnienie, jak zostaną wykorzystane efekty) oraz podziękowanie uczestnikom za udział.

Praca moderatora będzie najbardziej efektywna, jeśli w trakcie debaty będą go wspierać osoby pełniące rolę **koordynatorów pracy** w mniejszych grupach przy stolikach (grupa powinna liczyć średnio 5-6 osób). Ich zadaniem będzie pilnowanie czasu wyznaczonego na poszczególne etapy debaty, przypominanie reguł dyskusji, dbanie o to, by uczestnicy realizowali wyznaczone zadania itp. Rolę koordynatorów pracy w grupach mogą pełnić przygotowani do tego pracownicy biblioteki lub instytucji i organizacji, z którymi biblioteka współpracuje. Możliwym rozwiązaniem jest też wyłonienie takiej osoby spośród uczestników debaty na etapie podziału na grupy. Moderator może poprosić każdą z grup, by wybrała spośród swoich członków jedną z osób, której dodatkowym zadaniem będzie informowanie pozostałych o tym, ile czasu pozostało do wykonania danego zadania.

Ponadto potrzebne są osoby, które odpowiadać będą za **rejestrację przebiegu debaty** i zapisanie jej efektów. Ich zadania zależą będą od przyjętej metody rejestracji (np. fotoreportaż, film, notatka prasowa, plakat z zapisanymi kompetencjami uznanymi przez uczestników debaty za najważniejsze itp.). Szczególnie warto zastanowić się nad możliwością wykonania rejestracji audio-video fragmentów debaty, aby oddać jej nastrój i klimat (do takiej rejestracji może posłużyć np. telefon komórkowy z możliwością nagrywania filmów). Warto również zainteresować przedstawicieli lokalnych mediów udziałem w debacie i podzielić się z nimi zadaniami oraz efektami pracy (np. jeśli dziennikarz dysponuje profesjonalnym aparatem fotograficznym, to biblioteka będzie mogła skorzystać z wybranych zdjęć zamieszczając je na swojej stronie internetowej czy profilu w mediach społecznościowych). Trzeba przy tym pamiętać o uzyskaniu zgody uczestników na upublicznienie ich wizerunku (podobnie jak w roku ubiegłym przekazemy Państwu odpowiedni wzór takiej zgody).

Podsumowując główne osoby zaangażowane w przeprowadzenie debaty to:

- * gospodarz/organizator spotkania (zależnie od miejsca, gdzie debata się odbywa);
- * moderator debaty;
- * koordynatorzy dyskusji w grupach;
- * osoby odpowiedzialne za rejestrację przebiegu i wyników debaty oraz ewentualnie dyskusji panelowej.

STYLE PREZENTACJI:

- * prezentacja
- * dyskusja

POTRZEBNE MATERIAŁY:

- * Flipcharty lub duże kartki papieru,
- * Projektor, ekran, prezentacja
- * kartki samoprzylepne,

CZYNNIKI RYZYKA I POTENCJALNE BARIERY

Aby zminimalizować potencjalne ryzyka warto zadbać o dobre **przygotowanie do debaty**, które poza wyborem osób odpowiedzialnych za prowadzenie obejmuje:

- **Rekrutację uczestników debaty**

Zakładamy, że głównym organizatorem debaty jest biblioteka. Zachęcamy jednak do tego, by do współpracy przy organizacji debaty zaproszeni zostali partnerzy lokalni. Połączenie zasobów ułatwi dotarcie z zaproszeniami do odpowiednich osób, znalezienie najlepszego miejsca na debatę (preferowanym jest siedziba biblioteki), komunikację z mieszkańcami itp. Nie ma przeszkód, aby organizatorzy byli także uczestnikami debaty.

Pytania, wokół których toczyć się będzie debata, są następujące:

- 1. Co motywuje do angażowania się w sprawy społeczności lokalnej?**
- 2. Jak można ułatwić mieszkańcom zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej?**

Zakładamy, że w debacie weźmie udział ok. 20-30 osób, a czas jej trwania to ok 2 godzin. Do tego należy doliczyć ok. 20-minutową przerwę. Aby przebieg debaty odzwierciedlał różne punkty widzenia, warto zaprosić do udziału w niej reprezentantów różnych grup społeczności lokalnej: osoby o różnym wykształceniu, reprezentujące różne zawody, pełniące różne funkcje w instytucjach i organizacjach (np. wójt / burmistrz, pracownicy urzędu gminy, dyrektorzy szkół, liderzy organizacji pozarządowych, przedsiębiorcy), w różnym wieku (od młodzieży po seniorów) itp. Warto zadbać też o udział osób niepełnosprawnych i jeśli to konieczne pomóc im w dotarciu do miejsca, w którym odbędzie się debata (nie wszystkie siedziby instytucji publicznych dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych). Istotne jest też, by w debacie wzięły udział osoby cieszące się szacunkiem w społeczności lokalnej, znane z zaangażowania społecznego, co zwiększy wagę efektów debaty i zachęci do udziału w niej.

Wszyscy uczestnicy powinni zostać poinformowani o czasie, miejscu, temacie i przebiegu debaty oraz sposobie wykorzystania jej efektów z odpowiednim wyprzedzeniem (ok. 2-3 tygodnie). Wysyłając zaproszenia warto poprosić o potwierdzenia udziału do określonego terminu, co pozwoli organizatorom na zorientowanie się, ilu osób można się spodziewać. Oprócz korespondencji wysłanej pocztą lub e-mailem warto nawiązać także kontakt telefoniczny lub osobisty z zaproszonymi osobami. Wierzymy w to, że bibliotekarki i bibliotekarze z własnego doświadczenia wiedzą, jak skutecznie dotrzeć do zapraszanych osób i zachęcić ich do udziału w debacie.

Dobrym pomysłem na zachęcenie do udziału w spotkaniu może być – oprócz zaproszenia do udziału w samym wydarzeniu – uzyskanie patronatu wójta / burmistrza / prezydenta miasta (jeśli to możliwe wraz z deklaracją wzięcia pod uwagę efektów debaty w planowaniu strategii i polityk lokalnych). Informacja o patronacie powinna znaleźć się na zaproszeniu, podobnie jak informacja o tym, że debata jest częścią większego projektu z podaniem jego nazwy i organizatorów (jak we wstępie do niniejszego scenariusza).

- **komunikację z mieszkańcami**

W debacie weźmie udział niewielka reprezentacja mieszkańców gminy, ale o jej celach, przebiegu i efektach powinni dowiedzieć się wszyscy mieszkańcy. Kluczowa jest tu współpraca z lokalnymi mediami i wykorzystanie zwyczajowych, skutecznych lokalnie sposobów przekazywania informacji. Organizatorzy powinni zadbać, by media otrzymały odpowiednie informacje (w formie komunikatu prasowego) w odpowiednim czasie – najpierw z pewnym wyprzedzeniem i ponownie tuż przed debatą. Biblioteka powinna też skorzystać z własnych kanałów komunikacyjnych (mailing do użytkowników, strona internetowa, profil w mediach społecznościowych itp.) i pomocy partnerów w tym zakresie. Odpowiednia informacja powinna pojawić się zarówno przed debatą (wyjaśnienie celu) oraz po jej zakończeniu (efekty i sposób ich wykorzystania).

- **przygotowanie miejsca, w którym odbędzie się debata**

Debata powinna odbyć się w miejscu, w którym swobodnie będzie mogło pracować ok. 20-30 osób. Ponieważ część debaty odbywać się będzie w podgrupach, będzie trzeba zapewnić 4-5 stolików

i odpowiednią liczbą krzeseł. Jeśli to możliwe warto też przewidzieć odpowiednie miejsce na rzutnik multimedialny oraz ekran (może go zastąpić ściana na której widoczny będzie obraz).

Jeśli debata odbywa się poza biblioteką, warto osobiście sprawdzić stan pomieszczenia, możliwość usytuowania stolików oraz sprawność rzutnika (czy obraz jest wystarczająco wyraźny – zwłaszcza jeśli nie można zaciemnić pomieszczenia). Jeśli planowany jest poczęstunek dla uczestników, potrzebna jest na to dodatkowa przestrzeń.

- **materiały potrzebne do przeprowadzenia debaty**

Do przeprowadzenia debaty w sposób opisany w scenariuszu potrzebne będą małe karteczki w liczbie ok. 15 na każdego uczestnika, ok. 100 arkuszy papieru formatu A-4 oraz kilka arkuszy flipczartowych (lub papieru do pakowania). Najbardziej praktyczne byłyby karteczki typu post-it, które można przyklejać. Potrzebne będą również długopisy lub markery udostępnione uczestnikom. Warto też zadbać o rzutnik multimedialny oraz laptop, który umożliwi wykorzystanie prezentacji z celami i przebiegiem debaty oraz pytaniami, wokół których debata się toczy.

SCENARIUSZ 130 MINUTOWEGO WARSZTATU

CZAS	Nazwa ćwiczenia	Potrzebne materiały
20 min	Rozpoczęcie: przywitanie uczestników, poinformowanie ich o celach i przebiegu debaty Organizatorzy debaty (dyrektorka / dyrektor biblioteki) witają zaproszonych gości w imieniu swoim i partnerów – organizacji i instytucji, które pomagały bibliotece w organizacji debaty. Jeśli debata odbywa się poza biblioteką, to gości powinien przywitać także	Do przeprowadzenia debaty w sposób opisany w scenariuszu potrzebne będą małe karteczki w liczbie ok. 15 na każdego uczestnika, ok. 100 arkuszy papieru formatu A-4 oraz kilka arkuszy flipczartowych (lub papieru do pakowania). Najbardziej praktyczne byłyby karteczki typu post-it, które można przyklejać.

<p>gospodarz danego miejsca. Następnie organizatorzy przedstawiają moderatora debaty. Na koniec dziękują wszystkim za przyjęcie zaproszenia i życzą owocnej dyskusji.</p> <p>Moderator debaty wita zaproszonych gości, przedstawia się krótko i wyjaśnia, na czym będzie polegała jego rola. Następnie prosi wszystkich uczestników debaty, by przedstawili się – z uwagi na ograniczony czas używając formuły w rodzaju: „Nazywam się ... reprezentuję ... (nazwa instytucji / organizacji / grupy nieformalnej / firmy)”.</p> <p>Następnie moderator debaty przedstawia koordynatorów dyskusji w grupach (jeśli takie osoby zostały wskazane wcześniej) i wyjaśnia ich rolę.</p> <p>Moderator – posługując się przygotowaną prezentacją – przypomina:</p> <p>cele debaty: (1) Dyskusja na temat tego, co motywuje do angażowania się w sprawy społeczności lokalnej oraz jak można ułatwić mieszkańcom takie zaangażowanie; (2) Rozpoczęcie refleksji nad tym, co można zrobić na poziomie lokalnym, by ułatwić mieszkańcom angażowanie się w sprawy społeczności lokalnej (co mogą zrobić władze lokalne, instytucje, organizacje pozarządowe, sami mieszkańcy);</p>	<p>Potrzebne będą również długopisy lub markery udostępnione uczestnikom. Warto też zadbać o rzutnik multimedialny oraz laptop, który umożliwi wykorzystanie prezentacji z celami i przebiegiem debaty oraz pytaniami, wokół których debata się toczy.</p>
--	--

przebieg debaty – podział na poszczególne etapy oraz przeznaczony na nie czas.

Moderator wyjaśnia, że przez zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej rozumiemy działania, które podejmują mieszkańcy wykorzystując swój „prywatny” czas (a nie np. wykonując obowiązki służbowe / zawodowe), w poczuciu odpowiedzialności za rozwój swojej miejscowości (gminy) i chcąc wywierać wpływ na kierunki tego rozwoju.

Zaangażowanie to może przybierać różne formy, np.:

- * udziału w konsultacjach społecznych organizowanych przez władze lokalne w formie spotkań, czy też za pośrednictwem Internetu;
- * aktywności w ramach grup nieformalnych (np. koło gospodyń wiejskich) lub stowarzyszeń;
- * występowaniu w roli wolontariusza np. pomagającego bibliotece zorganizować wydarzenia podobnego charakteru co niniejsze debaty lub przeznaczającego swój czas na wspólne porządkowanie terenów zielonych;

Warto, by moderator zwrócił uwagę na często wymieniane korzyści wynikające z zaangażowania społecznego mieszkańców typu:

	* miejscowość w której żyją staje się lepszym miejscem do pracy i życia – ich aktywność umożliwia poprawę jakości życia wszystkich mieszkańców, w tym tych najbliższych – zarówno sąsiadów, jak i znajomych, przyjaciół, rodziny i w końcu także ich samych * Działając wspólnie można osiągnąć więcej – zaangażowanie mieszkańców uzupełnia wysiłki władz lokalnych na rzecz rozwoju miejscowości / gminy. Władze lokalne nie są w stanie same zidentyfikować wszystkich problemów, nie mają też dość zasobów (w tym pieniędzy), by rozwiązać wszystkie problemy. Mieszkańcy działając np. w organizacjach pozarządowych mogą zdobyć dodatkowe środki na finansowanie działań skierowanych do mieszkańców poza budżetem gminy np. w ramach konkursów organizowanych w województwach, przez różne ministerstwa czy instytucje realizujące programy finansowane z Unii Europejskiej. * Mieszkańcy będą bardziej dbali o to, co powstało dzięki ich zaangażowaniu. Będą to postrzegali jako „dobro wspólne”, coś, co należy do nich wszystkich.	

	<p>Na zakończenie tej części moderator proponuje, aby podczas debaty przyjąć zasadę „równości wszystkich uczestników” tzn. iż w trakcie spotkania wszyscy mają takie samo prawo, by zabrać głos, zgłaszać propozycje itp. (chodzi o to, by uniknąć sytuacji, w których status czy funkcje uczestników przekładają się na zróżnicowany ich udział np. burmistrz wypowiada się dłużej, niż inni uczestnicy). Wyjaśnia, że zasada ta da wszystkim uczestnikom szansę wniesienia równego wkładu w efekty debaty, a opinie wszystkich uczestników zostaną wykorzystane.</p>	
95 min.	<p><u>KROK 1: Rozmowa w parach [10 min.]</u></p> <p>Moderator prosi uczestników debaty, by każdy indywidualnie odpowiedział sobie na poniższe pytania zapisując każdą z odpowiedzi na oddzielnej małej karteczce (jeśli to możliwe warto przygotować karteczki w dwóch kolorach, każdy z nich przypisany do jednego z pytań np. na karteczkach białych zapisujemy odpowiedzi na pytanie A, na żółtych – odpowiedzi na pytanie B):</p> <p>A. Co mnie motywuje do angażowania się w sprawy społeczności lokalnej?</p> <p>B. Jak można ułatwić zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej?</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Projector; * Flipchart; * kartki samoprzylepne, markery

Warto, by moderator zwrócił uwagę uczestników debaty, że pytania te mają dwa aspekty: dotyczą danej osoby (osobisty) i dotyczą otoczenia. Np. motywacja może wynikać z tego, że chcę się czuć użyteczny dla innych, ale wzmacnia ją, jeśli inni w jakiś sposób doceniają moje zaangażowanie, albo że przekłada się ono na konkretne rezultaty (np. władze lokalne rzeczywiście uwzględniają efekty konsultacji). Pozostając przy przykładzie konsultacji społecznych – ułatwić zaangażowanie może np. poświęcenie więcej czasu na zapoznanie się z tematyką konsultacji i takie przedstawienie tematyki konsultacji, by każdy obywatel mógł ją zrozumieć.

Następnie moderator prosi uczestników, by dobrali się w pary i porozmawiali o odpowiedziach, które udzielili na obydwie pytania. Niech zwrócą uwagę na podobieństwa i różnice, dopytają, dlaczego takie właśnie odpowiedzi zostały udzielone, jakie doświadczenia za nimi stoją itp. Jeśli jest taka możliwość warto użyć prezentacji, by pytania te były widoczne dla wszystkich uczestników. Można też zapisać je na arkuszu flipczartowym i powiesić w widocznym miejscu.

KROK 2: Dyskusja w grupach [25 min.]

Moderator łączy uczestników w sześćosobowe grupy złożone z trzech par (osoby, które rozmawiały ze sobą w Kroku 1). Każda z grup siada przy jednym z przygotowanych uprzednio stolików. Do każdej z nich dołącza koordynator pracy w grupach.

Podobnie jak wcześniej warto skorzystać z prezentacji, by pytania te były widoczne dla wszystkich uczestników lub zapisać je na arkuszu flipczartowym.

Koordinatory dyskusji w grupach pomagają uczestnikom informując, ile jeszcze czasu mają na wykonanie zadania.

Moderator zaprasza uczestników do podzielenia się z pozostałymi członkami grupy efektami pracy indywidualnej i rozmowy w parach. Każda osoba po kolei odkrywa jedną ze swoich karteczek, kładzie ją na stoliku, krótko wyjaśnia, do którego z pytań się odnosi (A lub B), jakie odpowiedzi zapisała i dlaczego udzieliła takich odpowiedzi. Kolejne osoby odkrywają swoje karteczki. Jeśli zawierają one identyczne / podobne odpowiedzi do udzielonych już wcześniej, uczestnicy układają swoją karteczkę obok karteczek już wyłożonych, ewentualnie dodając nowe argumenty za ich ważnością. Jeśli są to nowe odpowiedzi, układają karteczki w innej części

stolika. W ten sposób powstaje „mapa” odpowiedzi udzielonych przez członków danej grupy: „**motywatorów**” (co nas motywuje do angażowania się) i „**ułatwień**” (co ułatwia nam/pomaga nam angażować się). Na „mapie” tej oddzielnie ułożone są odpowiedzi na pytanie A i pytanie B.

KROK 3: Wybór najważniejszych

„motywatorów” i „ułatwień” przez grupy

[20 min.]

Moderator prosi o uporządkowanie odpowiedzi zapisanych na karteczkach tak, by powstała lista „motywatorów” i „ułatwień” uznanych za ważne przez członków poszczególnych grup (oddzielnie w odpowiedzi na pytanie A i B). Każdy z „motywatorów” i każde „ułatwienie” uczestnicy powinni zapisać na oddzielnej kartce A-4. W przypadku zbliżonych odpowiedzi (karteczki układane obok siebie w Kroku 2.) konieczne może okazać się takie nazwanie danego „motywatora” lub „ułatwienia”, by najpełniej oddawał podobne znaczenia zawarte na karteczkach różnych osób.

Następnie moderator prosi członków grup o wybranie trzech odpowiedzi związanych z pytaniem A i trzech związanych z pytaniem B,

które uważają za najważniejsze. Tym samym powstanie odpowiedź na pytania:

- A. Co nas motywuje do angażowania się w sprawy społeczności lokalnej?
- B. Jak można ułatwić zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej?

Najlepiej jeśli uda się dokonać wyboru na zasadzie konsensusu (wszyscy zgadzają się na określony wybór). Jeśli nie jest on możliwy, to członkowie grupy dokonują wyboru poprzez głosowanie (np. każda osoba dysponuje trzema głosami i może je oddać na dowolne odpowiedzi z listy). Członkowie grupy powinni uzasadnić, dlaczego dane odpowiedzi uznali za najważniejsze.

Poza zadaniami wymienionymi w Kroku 2. koordynatorzy dyskusji w grupach mogą okazać się szczególnie pomocni na etapie wyboru najważniejszych odpowiedzi przypominając o dwóch opcjach (konsensus, głosowanie), a w razie głosowania podpowiadając opisaną wyżej technikę.

Krok 4: Przedstawienie przez grupy
wybranych przez nie „motywatorów” i
„ułatwaczy” [20 min.]

Moderator prosi przedstawiciela każdej z grup o przedstawienia efektów pracy: Jakie

odpowiedzi związane z pytaniem A i pytaniem B zostały uznane za najważniejsze przez członków danej grupy i dlaczego? Kartki A-4 z wybranymi odpowiedziami są przyklejane w ustalonym miejscu sali (oddzielnie odpowiedzi na pytanie A i B).

Krok 5: Wybór najważniejszych

„motywatorów” i „ułatwaczy” spośród zgłoszonych przez wszystkie grupy [15 min.]

Moderator porządkuje zgłoszone odpowiedzi na podobnej zasadzie, jak działa się to w grupach (łączenie podobnych), upewniając się w sytuacjach wątpliwych (np. pytając członków grup, których odpowiedzi brzmią podobnie, czy godzą się na ich połączenie). W efekcie powstaje lista odpowiedzi na pytanie A i B zgłoszonych przez grupy.

Następnie moderator prosi, by uczestnicy debaty wybrali po trzy najważniejsze „motywatory” (pytanie A) oraz „ułatwacze” (pytanie B). Wybór odbywać się będzie poprzez głosowanie: każdy uczestnik debaty dysponuje czterema głosami, z których dwa może oddać na dowolne odpowiedzi na pytanie A i dwa na dowolne odpowiedzi na pytanie B. Głosowanie może polegać np. na postawieniu krzyżyka na danej kartce A-4. Po podliczeniu oddanych

	<p>głosów powstanie lista sześciu (3+3) „motywatorów” i „ułatwaczy” uznanych za uczestników debaty za najważniejsze.</p>	
15 min.	<p><u>Podsumowanie debaty [15 min.]</u></p> <p>Moderator dziękuje uczestnikom w tym moderatorom dyskusji w grupach za aktywny udział w debacie. Przypomina też, jak zostaną wykorzystane efekty debaty (komunikacja z mieszkańcami, przesłanie efektów debaty wszystkim uczestnikom lub / oraz udostępnienie ich na stronie internetowej biblioteki itp.).</p> <p>Organizatorzy dziękują wszystkim uczestnikom dyskusji panelowej i debaty, a także – jeśli to adekwatne – patronom oraz gospodarzom miejsca, w którym odbywało się spotkanie.</p>	*

KSIĄŻKA DLA KAŻDEGO – PRZEWODNIK CZYTELNIKA

Autorka: Amund Haugen Steinbakken

Opiekunka obszaru "Innowacje społeczne": Joanna Wcisło

ODBIORCY:

Mieszana grupa, w której są zarówno osoby z trudnościami w przyswajaniu wiedzy i pisaniu oraz bibliotekarze, którzy chcieliby pracować z osobami przejawiającymi tego typu trudności.

Na warsztaty powinni też zostać zaproszeni specjaliści zajmujący się podobnymi problemami.

Warsztat może zostać wykorzystany w przyszłości w dowolnej grupie z problemami z przyswajaniem wiedzy i pisaniem.

STRESZCZENIE:

Dzięki warsztatom i przygotowaniom do nich biblioteka jest w stanie odszukać w swoim lokalnym środowisku grupy osób mających trudności z przyswajaniem wiedzy i pisaniem. Dla tego typu grup warto przygotować specjalne zestawy książek.

Podczas warsztatów biblioteka prezentuje wybrane z księgozbioru pozycje. Celem jest uzyskanie informacji zwrotnej dotyczącej tego, czy dokonano właściwego wyboru.

Warsztat jest skierowany do bibliotekarzy, którzy chcieliby pomóc osobom z ww. trudnościami w znalezieniu odpowiedniej książki. Bo książka jest naprawdę dla każdego!

CELE:

Zapoznanie osób z trudnościami w przyswajaniu wiedzy i czytaniu z odpowiednimi książkami, udzielenie im pomocy w odnajdywaniu takich książek. Bibliotekarze powinni pamiętać, że dla osób z określonymi trudnościami możliwość przeczytania książki to kwestia często istotnie podnosząca poziom komfortu, otwarcie drzwi do nowych możliwości i wiedzy. Zadaniem bibliotekarzy jest przeprowadzenie użytkownika przez proces poszukiwania odpowiedniej książki i skoncentrowanie się na grupach z różnorodnymi trudnościami w tym zakresie.

UMIEJĘTNOŚCI, KOMPETENCJE, POSTAWY:

Jeśli chciałbyś/-ałaś zacząć organizować tego typu warsztaty, odpowiednio się do nich przygotuj.

Zespół biblioteczny – nastawienie: W zespole musi panować przekonanie, że można znaleźć książkę odpowiadającą każdemu, nawet osobom z trudnościami w czytaniu czy przyswajaniu wiedzy. W związku z tym biblioteka powinna być otwarta na wyselekcjonowanie książek skierowanych do różnych grup. Bibliotekarze powinni mieć wiedzę na temat różnych trudności z czytaniem i być otwarci na pomoc osobom z konkretnymi problemami.

Zasoby i przestrzeń: Książki warto posegregować według stopnia dostosowania do konkretnych grup. Dobrym pomysłem jest dyskretne i estetyczne oznaczenie wybranych książek – dzięki temu łatwiej je będzie odnaleźć, unikając piętnowania osób, która tego typu książek potrzebują.

Trudno do końca przewidzieć, z jakiej wiedzy będziesz korzystać w pracy z daną grupą. Wybraliśmy jednak pewne cechy książek przeznaczonych dla osób borykających się z konkretnymi trudnościami, opierając się na informacjach zaczerpniętych ze strony norweskiego stowarzyszenia Leser søker bok (Książki dla każdego)

Duże litery: W bibliotece powinny się znajdować książki z większym rozmiarem czcionki niż standardowy – są one bardziej przystępne dla osób niedowidzących lub mających np. problemy z koncentracją. Jeśli nie możesz znaleźć takich książek, skontaktuj się z wydawcami.

Język migowy: To język wizualny, służący do porozumiewania się bez używania narządów słuchu, o własnej gramatyce i składni.

Alfabet Braille'a i elementy sensoryczne: Brajl i książki sensoryczne są przystosowane do czytania przez osoby z poważnymi wadami wzroku – niewidome lub niedowidzące. Nic jednak nie stoi na przeszkodzie, żeby korzystały z nich także osoby widzące. Książki punktowe to książki pisane alfabetem Braille'a przeznaczone dla osób niewidomych. Obrazy sensoryczne z kolei to takie, które możesz zarówno poczuć, jak i zobaczyć – są wypukłe i mają zróżnicowane faktury. Ilustracje do nich mogą być wykonane z tkanin lub innych materiałów o ciekawej fakturze lub takich, w których można odwzorować dany kształt (plastik, papier ścierny, metal itp.). Książki sensoryczne są niestety rzadko produkowane masowo – proces ich wykonania jest bowiem dość kosztowny.

Prosta i dobra treść: chodzi tu o książki zarówno łatwe do odczytania, jak i do zrozumienia. Niektóre z nich to w większości pozycje obrazkowe, podczas gdy inne mają treść. Są one odpowiednie dla osób z niepełnosprawnościami. Książki z niewielką ilością tekstu i wieloma ilustracjami są też odpowiednie dla osób cierpiących na demencję – mogą one dla nich stanowić wrota do krainy dzieciństwa.

Krótkie, łatwe do czytania Książki z tej grupy powinny mieć dobry układ graficzny, strukturę zdań i odpowiednio dobrane słowa. Tekst winien być skonstruowany w prosty sposób. Tego typu książki są odpowiednie dla osób z dysleksją, trudnościami w koncentracji lub zmagających się z nauką nowego języka.

STYLE PREZENTACJI:

- * Wykład
- * Prezentacja wizualna
- * Dyskusja w małych grupach (do 5 osób)

POTRZEBNE MATERIAŁY:

Wyselekcjonowane książki dostosowane do różnych grup z trudnościami w uczeniu się i czytaniu.

CZYNNIKI RYZYKA I POTENCJALNE BARIERY

Dla osób mających trudności w nauce i czytaniu biblioteka wypełniona książkami może być jednym z najbardziej przerażających miejsc. Książka i proces czytania kojarzą im się przecież często z porażką i poczuciem braku konkretnych umiejętności. Istotna jest więc w tym przypadku możliwość uzyskania profesjonalnej pomocy.

Warto pamiętać, że często trudno jest zidentyfikować siebie samego jako osobę z trudnościami w przyswajaniu wiedzy i pisaniu. Mimo że mamy coraz więcej danych naukowych nt. tego typu trudności, dziś wciąż problemy z czytaniem i uczeniem się często skazują na piętno – osoba zmagająca się z nimi jest postrzegana jako mało inteligentna i powolna. Kontakt z osobami należącymi do tej grupy wymaga zrozumienia problemu, nawiązania dialogu i – przede wszystkim – czasu.

SCENARIUSZ 90 MINUTOWEGO WARSZTATU

CZAS	Nazwa ćwiczenia	Potrzebne materiały
10 min	Powitanie uczestników Przedstawienie prowadzącego, udzielenie podstawowych informacji na temat warsztatu.	

10 min.	<p>Przełamywacz lodów</p> <p>Każdy przedstawia się po imieniu i prezentuje swoją ulubioną książkę, film, płytę oraz krótko wyjaśnia, co one dla niego znaczą.</p>	<p>Do każdego warsztatu została dobrana grupa osób z trudnościami w przyswajaniu wiedzy i czytaniu. Na zajęcia warto zaprosić specjalistów zajmujących się ww. problemami. Warsztat znajduje zastosowanie w przypadku innych grup osób zmagających się z podobnymi trudnościami.</p>
60 min.	<p>Prezentacja: Bibliotekarz/bibliotekarka opowiada o tym, dlaczego miejsce, w którym pracuje, powinno być otwarte na ideę „książka dla każdego”, a następnie krótko wyjaśnia zasady doboru książek do warsztatu.</p> <p>Kolejnym punktem jest prezentacja wybranych pozycji – zaleca się dobranie 5-10 książek.</p> <p>Celem jest zachęcenie uczestników do ich przeczytania.</p> <p>Informacja zwrotna – nawiązanie dialogu: Poproś wszystkich uczestników warsztatu o zebranie się w jedną grupę i spisanie opinii na temat wybranych książek oraz ogólnych informacji na temat rodzaju literatury i książek, z którymi chcieliby się zapoznać.</p>	<p>Flipchart, marker, książki</p>

10 min	<p>Opinie uzyskane podczas warsztatu posłużą do dokonania wyboru książek dla grupy osób z trudnościami z przyswajaniem wiedzy i czytaniem – książki zostaną zgromadzone na oddzielnej półce, kolekcja w zamierzeniu będzie sukcesywnie uzupełniana. Aby książki z tej grupy było łatwiej znaleźć, warto je dyskretnie i estetycznie oznaczyć. Dzięki temu, co podkreślono wcześniej, unikamy stygmatyzacji grupy, która potrzebuje tego typu książek.</p> <p>Krąg zamykający: podsumowanie i refleksje; czas na pytania</p>	
--------	--	--

OSOBY DOŚWIADCZAJĄCE BEZDOMNOŚCI JAKO POTENCJALNI UŻYTKOWNICY BIBLIOTEKI

Autor: Silva Suhanenkova

Opiekun obszaru: Joanna Wcisło

PODSUMOWANIE:

Poniższy materiał edukacyjny może być dla bibliotekarzy pomocnym wprowadzeniem do tematu pracy z osobami doświadczającymi bezdomności. Zawarto w nim podstawowe informacje dotyczące bezdomności – jej typów, przyczyn, konsekwencji i kwestii psychologicznych.

CELE:

Podniesienie ogólnej świadomości na temat sytuacji osób bezdomnych, zachęcanie do przedstawiania problemu lokalnej społeczności, szukanie partnerów oraz budowanie sieci wsparcia.

WPROWADZENIE:

Bezdomność jest dużym wyzwaniem społecznym - dotyczy ogółu społeczeństwa i wymaga wielokierunkowych, zespołowych działań, w których biblioteka może w nich odegrać niebagatelną rolę. Osoby doświadczające bezdomności są w ogromnie skomplikowanej sytuacji – zarówno fizycznej, jak i psychicznej. Biblioteka nie poradzi sobie samodzielnie z ich problemami, ale może być

miejszem otwartym dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji, instytucją, która wyciąga pomocną dłoń.

W kontekście problemu bezdomności warto pamiętać o wartościach biblioteki MIC – wrażliwości, budowaniu wspólnoty, nawiązywaniu współpracy, dialogu, godności, różnorodności, otwartości, odpowiedzialności i samorządności (po więcej szczegółów sięgnij do opisu modelu MIC). Niektóre wartości są w tej sytuacji bardziej istotne, jednak bezdomność to stan, w którym powinniśmy pamiętać o nich wszystkich. Podczas pracy z bezdomnymi wymienione wyżej postawy i wartości winny się stać rdzeniem wszelkich działań.

Tak jak w przypadku każdej nowej inicjatywy/projektu musisz zacząć od diagnozy. Zaczynaj od bazy teoretycznej. Zanim wyjdiesz w teren, zdobądź podstawową wiedzę – pomoże ci ona w obserwacjach i myśleniu o bibliotece jako o instytucji, która jest jednym z ogniw większego systemu pomocy.

OMÓWIENIE:

Charakterystyka bezdomności

Bezdomność jest problemem wielowymiarowym. Jeśli chcesz go lepiej zrozumieć, zapoznaj się z materiałami w dodatkowej sekcji informacyjnej – bibliotekarzom polecamy szczególnie materiał "IFLA Guidelines for Library Services to People Experiencing Homelessness". Tymczasem w poniższym materiale staramy się przedstawić problem ogólnie. Pamiętajmy jednak, że podczas pracy z osobami bezdomnymi szczególnie ważne jest, aby myśleć o każdej osobie jako o jednostce z indywidualnymi potrzebami i unikać uogólniania. Bezdomni nie są dumni ze swojej sytuacji i nie będą szczęśliwi, widząc, że są traktowani jak ogół – praca w grupach nie będzie więc w tym przypadku najlepszym rozwiązaniem.

1. Typy bezdomności

Rozumienie bezdomności różni się w zależności od kraju i kultury, ale są pewne elementy, które można uznać za uniwersalne. Zgodnie z modelem stworzonym przez Institute of Global Homelessness (2015) bezdomność to „brak dostępu do właściwego miejsca zamieszkania”. Problem może być rozpatrywany w trzech kategoriach:

- * Osoby **bez zakwaterowania**, np. śpiące w miejscach do tego nieprzewidzianych (parki, mosty, brzegi rzek, budynki użyteczności publicznej, łodzie, samochody etc.), niemające prawa do odpowiedniego zakwaterowania.
- * Osoby korzystające z **czasowego lub kryzysowego zakwaterowania**, mieszkające np. w budynkach instytucji pomocowych (schroniska dla bezdomnych, centra kryzysowe, kempingi etc.).
- * Osoby mieszkające w **skrajnie trudnych warunkach lub w niebezpiecznych miejscach** (squattersi, osoby doświadczające przemocy, czasowo dzielące mieszkanie z przyjaciółmi lub krewnymi, mieszkające w przyczepach albo namiotach itd.).

2. Przyczyny bezdomności

Przyczyn bezdomności jest wiele, a historie ludzkie stojące za tą tragedią są przeróżne. Bezdomność jest przeważnie efektem kumulacji wielu czynników, zazwyczaj nie ma jednego głównego powodu (Gaetz, Donaldson, Richter & Gulliver, 2013). Autorzy powyższej publikacji podzielili przyczyny bezdomności na trzy kategorie:

- * **Czynniki strukturalne** – kwestie gospodarcze i społeczne, które wpływają na życie i otoczenie społeczne jednostek. Możliwe kluczowe czynniki to brak odpowiedniego dochodu, dostępu do tanich mieszkań i wsparcia zdrowotnego lub doświadczenie dyskryminacji (które może utrudniać dostęp do zatrudnienia, mieszkania, systemu sprawiedliwości i usług pomocowych). Na tego typu dyskryminację bardziej narażone są mniejszości rasowe i seksualne.
- * **Problemy systemowe** – bezdomności sprzyja złe funkcjonowanie systemów opieki i wsparcia społecznego. Przykładami niepowodzeń systemów są brak opieki nad wychowankami

domów dziecka, brak miejsc w szpitalach, odpowiedniej opieki nad osobami z problemami psychicznymi oraz uzależnionymi, brak wsparcia dla imigrantów i uchodźców.

- * **Czynniki indywidualne i relacyjne** – okoliczności, w których znalazła się dana osoba: traumatyczne wydarzenia (np. pożar domu lub utrata pracy), osobisty kryzys (np. rozpad rodziny albo doświadczenie przemocy), problemy związane ze zdrowiem psychicznym i uzależnieniami (w tym urazy mózgu i FAS – alkoholowy zespół płodowy), będące zarówno przyczynami, jak i konsekwencjami bezdomności, oraz problemy zdrowotne.

3. Konsekwencje i kwestie psychologiczne

Warunki życia osób bezdomnych są trudne z wielu względów. Ich możliwe konsekwencje to chociażby **problemy zdrowotne**. Osoby bezdomne napotykają **nierówności w dostępie** do usług, są też na wielu polach dyskryminowane (zatrudnienie, edukacja, opieka zdrowotna, dostęp do żywności i odzieży). Bezdomność to błędne koło, z którego bardzo trudno się wyrwać, dlatego wiele osób bezdomnych nie układa planów na przyszłość, żyje bez perspektyw. Jest im także o wiele trudniej poczuć się częścią większej społeczności. Bezdomność pozostawia więc głęboki **ślad w relacjach społecznych** – osoby bezdomne czują się zepchnięte na margines, często towarzyszy im poczucie rozpacz i **niska samoocena**. Tymczasem, jak każdy, potrzebują uwagi, uznania i dążenia do samorealizacji. Istniejące piętno izoluje bezdomnych od udziału w wydarzeniach publicznych – czują się i są zazwyczaj niemile widziani w wielu miejscach. Ważne, aby pamiętać, że ludzie cierpiący z powodu ubóstwa mają inne potrzeby i ogląd na życie niż ci, którzy nie znajdują się w tak dramatycznym położeniu, jednocześnie jednak pamiętając, że potrzeba godności, komunikacji i uznania są dla wszystkich uniwersalne.

4. Diagnoza sytuacji

Jeśli w swojej bibliotece planujesz jakiegokolwiek działania, musisz najpierw przeprowadzić ocenę potrzeb w stosunku do osób doświadczających bezdomności. Istnieją tu co najmniej dwa podejścia:

- * Uzyskanie informacji **od innych instytucji/organizacji** współpracujących z osobami bezdomnymi, takich jak organizacje pozarządowe, agencje rządowe, pracownicy socjalni,

schroniska zapewniające wsparcie osobom bezdomnym. Porozmawiaj z ich pracownikami i dowiedz się jak najwięcej – dlaczego ludzie w twoim regionie stają się bezdomni, jakie są ich potrzeby, czego szukają. Być może warto nawiązać z innymi instytucjami **współpracę** lub poprosić specjalistów o **przeszkolenie personelu biblioteki**. Tworzenie sieci i wspieranie się wzajemnie są ogromnie istotne.

- * **Bezpośrednia informacja** – uzyskiwanie informacji bezpośrednio od osób, które doświadczyły bądź doświadczają bezdomności. Być może warto zrobić research wśród użytkowników biblioteki? Czy biblioteka spełnia ich oczekiwania? Jak widzą jej rolę w tym zakresie? Pracownicy niektórych bibliotek odwiedzają miejsca, gdzie zbierają się osoby bezdomne (banki żywności, schroniska), aby budować relacje i rozmawiać o ich potrzebach (IFLA 2017).

5. Przyjrzyj się swojej bibliotece

Jak podkreślono w raporcie "IFLA Guidelines for Library Services to People Experiencing Homelessness" (2017), kiedy ktoś doświadcza bezdomności, nieustannie doświadcza równocześnie łamania praw człowieka i przemocy.

Prawa człowieka, za których przestrzeganie biblioteki są odpowiedzialne w sposób szczególny, to prawo do informacji i uczestnictwa w życiu kulturalnym. Wiemy, że biblioteki są jednymi z niewielu miejsc, w których ludzie są mile widziani bez względu na wygląd, status materialny, poziom edukacji itp. Każdy, kto przekracza próg biblioteki, ma prawo do tych samych usług i takiego samego traktowania – przynajmniej teoretycznie. Czy biblioteka jest otwarta dla każdego? Przyjrzyj się temu bliżej. Spróbuj spojrzeć na nią z perspektywy osoby bezdomnej.

Zapoznaj się z literaturą nt. osób doświadczających bezdomności, zanim podejmiesz współpracę z tą grupą. Możesz też sięgnąć po scenariusz warsztatów „Przyjmowanie osób doświadczających bezdomności w bibliotece”.

MATERIAŁY DODATKOWE: ŹRÓDŁA ONLINE, ODNIESIENIA, POLECANA LITERATURA:

- * Scenariusz „Przyjmowanie osób doświadczających bezdomności w bibliotece”
  - * “IFLA Guidelines for Library Services to People Experiencing Homelessness” (2017) – doskonały materiał, dzięki któremu znajdziesz odpowiedzi na najważniejsze pytania dotyczące tematu bezdomności. Międzynarodowe badania i najlepsze praktyki.
  - * <https://www.ifla.org/files/assets/lsn/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-people-experiencing-homelessness.pdf>
  - * A Global Framework for understanding and measuring homelessness (2015). Institute of Global Homelessness.
http://docs.wixstatic.com/ugd/d41ae6_97a693a1aba845058f91e9cf38f7c112.pdf
  - * Stephen Gaetz, Jesse Donaldson, Tim Richter, & Tanya Gulliver, The State of Homelessness in Canada (2013) <http://homelesshub.ca/sites/default/files/SOHC2103.pdf>
  - * Film "The Librarian's Guide to Homelessness"
<https://www.youtube.com/watch?v=FYiEEhhrFh4>
  - * Darmowy kurs online “The Librarian's Guide to Homelessness”:
<http://www.homelesslibrary.com/> oraz obszerna lista materiałów dodatkowych:
<http://www.homelesslibrary.com/free-resources.html>
  - * "Extending Our Reach: Reducing Homelessness through Library Engagement" – materiał stworzony po to, aby pomóc bibliotekarzom i innym pracownikom biblioteki w tworzeniu usług bibliotecznych dla osób bezdomnych.
http://www.ala.org/aboutala/sites/ala.org.aboutala/files/content/olos/toolkits/poorhomeless_FINAL.pdf
-

CZYNNIKI RYZYKA, POTENCJALNE BARIERY

Czynnikiem kluczowym, jeśli myślisz o odniesieniu sukcesu w działaniach z osobami doświadczającymi bezdomności, jest praca zespołowa – zarówno w bibliotece, jak i w innych instytucjach. W przypadku biblioteki chodzi o wspólne działania i przekonanie o ich słuszności – może się przecież zdarzyć tak, że nie każdy członek zespołu będzie otwarty i gotowy do stawienia czoła wyzwaniu, jakim jest praca z bezdomnymi. Pomocne może się w tym przypadku okazać wsparcie ze strony specjalistów i odpowiednie szkolenia.

PRZYJMOWANIE OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH BEZDOMNOŚCI W BIBLIOTECE

Autorka: Silva Suhanenkova

Opiekunka obszaru "Innowacje społeczne": Joanna Wcisło

ODBIORCY:

Pracownicy biblioteki.

STRESZCZENIE:

Scenariusz warsztatów został opracowany tak, aby zapewnić bibliotekarzom możliwość uzyskania szczegółowego wglądu w temacie osób w kryzysie bezdomności jako użytkowników biblioteki. Przedstawia on możliwości dostosowania usług bibliotecznych do potrzeb tej grupy, pokazuje jak nawiązać współpracę z partnerami i jak na bieżąco analizować sytuację w lokalnej społeczności.

CELE:

- * Kształtowanie otwartości na osoby doświadczające bezdomności,
- * Przygotowanie do zaplanowania kolejnych etapów samodzielnej pracy; zbierania informacji, stworzenia sieci pomocy lokalnej i – jeśli to możliwe – instytucjonalnej. Najważniejsza jest jednak praca zespołu. Zorganizuj więc spotkanie, przedyskutuj problem i staraj się rozbudzić wśród swoich współpracowników świadomość jego istnienia i powagi.

UMIEJĘTNOŚCI, KOMPETENCJE, POSTAWY:

Przygotowania do warsztatu najlepiej zacząć od lektury materiału edukacyjnego „Otwarcie biblioteki na potrzeby osób doświadczających bezdomności”). Drugim krokiem jest zaznajomienie się z lokalną sytuacją i zebranie podstawowych informacji. Dalsze badania i analizy można przeprowadzić już po pierwszym warsztacie, wspólnie z całym zespołem bibliotecznym.

STYLE PREZENTACJI:

- * Prezentacja,
- * Wykład,
- * Dyskusja

POTRZEBNE MATERIAŁY:

- * Flipcharty lub duże kartki papieru,
- * Marker lub mazaki

DODATKOWE ŹRÓDŁA I MATERIAŁY

- * Materiał edukacyjny „Otwarcie biblioteki na potrzeby osób doświadczających bezdomności”. Zapoznaj się także z listą materiałów dodatkowych wymienionych w materiał edukacyjnym.
  - * Materiał edukacyjny „Relacje mniejszość – większość”
-

CZYNNIKI RYZYKA I POTENCJALNE BARIERY

Większość osób żywi wobec osób doświadczających bezdomnych uprzedzenia, a najlepszym sposobem radzenia sobie z nimi jest zdobycie wiedzy i próba zrozumienia problemu. W zależności od wcześniejszych doświadczeń pracownicy biblioteki mogą mieć do problemu bardzo różne podejście. Pamiętaj, żeby przez cały proces przechodzić powoli – czas jest w tym przypadku twoim sprzymierzeńcem.

SCENARIUSZ 140 MINUTOWEGO WARSZTATU

CZAS	Nazwa ćwiczenia	Potrzebne materiały
5 min	Powitanie i wprowadzenie do tematu spotkania	
10 min	<p>“Gdybym stał się osobą bezdomną...”</p> <p>Poproś uczestników warsztatu, żeby wyobrazili sobie, że stają się osobami bezdomnymi. Czego brakowałoby im najbardziej?</p> <p><i>Przykłady: ciepło, poczucie bezpieczeństwa, książki etc.</i></p>	
15 min.	<p>1. Prezentacja – teoria i obserwacje</p> <p>Opierając się na materiale edukacyjnym „Otwarcie biblioteki na potrzeby osób doświadczających bezdomności”, zaprezentuj współpracownikom problem – odwołaj się najpierw do teorii, a następnie przedstaw sytuację lokalną (statystyki, organizacje pomocowe, sytuacja osób bezdomnych w twojej okolicy).</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Prezentacja przygotowana na podstawie wcześniejszej diagnozy i materiałów informacyjnych od instytucji pracujących z osobami doświadczającymi bezdomności, * Markery i flipcharty do zapisania wniosków z dyskusji
45 min.	<p>2. Dyskusja na forum</p> <p>Odwołując się do podstawowych informacji nt. sytuacji osób bezdomnych w twojej okolicy, przedyskutuj następujące kwestie:</p>	

	<p>* Kto byłby odbiorcą twoich działań w okolicy?</p> <p><i>Przykłady: imigranci, uchodźcy, samotne matki, dzieci</i></p> <p>Przykłady zapisz na flipcharcie.</p> <p>* Jakich usług potrzebują konkretne grupy?</p> <p><i>Przykłady: opieka zdrowotna, pomoc na rynku pracy, informacje, dokąd się zwrócić w przypadku konkretnych potrzeb.</i></p> <p>Przykłady zapisz na flipcharcie.</p> <p>* Jakie wsparcie może oferować biblioteka?</p> <p><i>Przykłady: pomoc w nauce pisania i czytania, specjalna półka na książki, kluby dyskusyjne, wydarzenia storytellingowe, program czytelniczy w noclegowniach, półka na książki w noclegowniach, stacje ładowania urządzeń mobilnych, pomoc w tworzeniu CV i pisaniu podań o pracę, dyskusje z ekspertami, angażowanie osób bezdomnych jako wolontariuszy w bibliotece, darmowa usługa skanowania i drukowania.</i></p> <p>Przykłady zapisz na flipcharcie.</p>	
15 min.	Przerwa	*
20 min.	4. Dyskusja: Czy nasza biblioteka jest miejscem otwartym dla osób doświadczających bezdomności?	

	<p>Przedyskutuj w zespole kwestię panujących w bibliotece reguł i zasad.</p> <ul style="list-style-type: none"> * Jak bardzo wpływają one na osoby bezdomne? * Czy mogą one odczuwać jakiegokolwiek bariery? * Jak można zmienić obecną sytuację? <p><i>Przykłady: czy do wyrobienia karty bibliotecznej konieczne jest podanie adresu zamieszkania? Rozważ rezygnację z tej zasady lub otwórz się na możliwość podania adresu schroniska. Jeśli w bibliotece nie można spać, rozważ wydzielenie specjalnego miejsca do tego celu – zorganizuj je tak, aby nie przeszkadzało pozostałym czytelnikom.</i></p> <p>Spisz zasady na plakatach albo ekranach – używaj pozytywnego przekazu, podkreślaj, co wolno, nie skupiaj się na zakazach. Umieść je w jednym widocznym miejscu.</p>	
15 min.	<p>5. Dyskusja i praca grupowa: Jak bibliotekarze powinni się zachowywać względem osób doświadczających bezdomności?</p> <p>Założmy, że osoby bezdomne zaczynają odwiedzać twoją bibliotekę. Jak się wobec nich zachować? Przedyskutujcie tę kwestię.</p>	

**Skorzystajcie z poniższych
wskazówek:**

- * Zachowaj kontakt wzrokowy w czasie rozmowy.
- * Przedstaw się osobom często odwiedzającym twoją bibliotekę – podczas rozmowy zwracaj się do osoby, używając jej imienia. To znak szacunku – tego typu gesty pokazują, że traktujesz swojego rozmówcę dobrze, że macie równe prawa. Osoby bezdomne dość często mają poczucie, że szacunek nie jest czymś, co otrzymują z automatu, że muszą na niego zasłużyć;
- * Traktuj osoby bezdomne, tak jak traktujesz innych użytkowników biblioteki.
- * Zachowaj spokój;
- * Rozmawiaj. Osoby bezdomne dość często doświadczają braku chęci nawiązania rozmowy, uwagi i tego, że dla kogoś ich los jest ważny. Rozmowa sprawia, że czujemy się równi. Wsłuchaj się w potrzeby osób bezdomnych.
- * Zwróć uwagę na język ciała. Unikaj gestów wskazujących na dominację lub obronę.
- * Staraj się podtrzymać przyjazną atmosferę.

	<ul style="list-style-type: none"> * Unikaj kontaktu fizycznego. Może on zostać odczytany jako doświadczenie fizycznego ataku. * Jeśli ktoś łamie zasady, grzecznie poproś o opuszczenie biblioteki. W ten sposób komunikujesz, że zasad należy przestrzegać i osoba, która je złamała jest mile widziana, jeśli będzie się do nich stosować. * Wydrukuj i miej zawsze pod ręką aktualną listę usług dla osób wykluczonych społecznie. Bądź w kontakcie z tymi instytucjami, tak aby móc je polecać osobom potrzebującym. <p>Zapytaj, czy ktoś chciałby coś dodać. Zapisz dodatkowe pomysły na flipcharcie.</p>	
15 min.	<p>6. Podsumowanie spotkania:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Podsumuj spotkanie. Poproś o podzielenie się wrażeniami. Zapisz wszystkie wnioski, pytania, wątpliwości. * Przedyskutuj dalsze działania. Na kolejne spotkanie możesz zaprosić ekspertów z danej dziedziny, zorganizować szkolenie z osobami pracującymi z bezdomnymi, pracownikami społecznymi. 	

	<ul style="list-style-type: none"> * Rozważ zaproszenie na kolejne spotkanie osób, które doświadczyły bądź doświadczają problemu bezdomności. * Zaangażuj współpracowników w lokalne badania społeczności osób bezdomnych. * Zorientuj się w działaniach dotyczących osób bezdomnych na poziomie krajowym. * Wystąp o granty na swoją działalność. * Odwiedź instytucje zajmujące się tego typu problemami, podziel się obserwacjami i doświadczeniami.	
--	--	--

BIBLIOTERAPIA W PRACY Z WIĘZNIAMI

Autor: Urszula Trzeciakowska

Opiekun obszaru: Joanna Wciśło

PODSUMOWANIE:

„Słuchanie lub czytanie historii odnosi się do podstawowej ludzkiej potrzeby odkrycia prawdy, zrozumienia, znalezienia wytłumaczenia dla bolesnych doświadczeń, a nawet do zakwestionowania niesprawiedliwości lub poczucia braku sensu”.

Niniejszy materiał edukacyjny może stanowić dla bibliotekarzy rodzaj wprowadzenia do tematu pracy z osobami skazanymi. Dostarcza wskazówek pomocnych w przygotowywaniach do pracy z tekstem w więzieniu, ogólnej wiedzy nt. skazanych: środowisku więziennym oraz społecznych i psychologicznych konsekwencjach bycia uwięzionym. Opisano tu także funkcje biblioterapii i jej możliwe efekty.

CELE:

- * Poszerzenie wiedzy na temat resocjalizacji,
- * Przygotowanie bibliotekarzy do pracy w społeczności więźniów, a lokalnej społeczności na przyjęcie byłych więźniów.

WPROWADZENIE:

Pozbawienie wolności jest metodą resocjalizacji. Społeczeństwa wymyśliły instytucje więzienia, aby powstrzymać jednostki przekraczające granice, które zostały im społecznie narzucone. W więzieniu, co nieuniknione, tworzą się lokalne społeczności i następuje resocjalizacja każdej osoby do tej społeczności. Następnym krokiem jest natomiast społeczna resocjalizacja byłych skazańców. Większość społeczeństw, niestety, nie zapewnia skutecznego systemu resocjalizacyjnego. Biblioterapia może być przydatnym narzędziem pomagającym byłym więźniom znaleźć drogę do społeczeństwa, bibliotekarz zaś może być w tym procesie społecznym posłańcem, który ułatwia wejście osoby skazanej na powrót do świata zewnętrznego. Książki mogą być wykorzystywane jako narzędzie inspirujące do rozwiązywania różnych problemów, biblioteka jako przestrzeń stworzona dla lokalnej społeczności może być natomiast bezpiecznym miejscem do powtórnej społecznej interakcji.

Wskazówki do pracy z osobami osadzonymi

Ponieważ każda grupa jest inna i ma różne potrzeby, kluczowym wyzwaniem jest w tym przypadku otwartość i gotowość do ich spełniania.

- * Nie oczekuj niczego. Przygotuj się jak najlepiej, postaraj się skupić na aktualnej sytuacji, zadawaj pytania. Bądź otwarty, ale jednocześnie przygotowany do ochrony swoich granic.
- * Pamiętaj, że nie jesteś odpowiedzialny za to, co zrobili lub robią więźniowie. Jesteś tam, aby ich zainspirować, zaoferować możliwość zmiany, a to, co z tym doświadczeniem robią, jest wyłącznie ich wyborem.
- * Spróbuj znaleźć partnerów, którzy współpracowali z interesującymi cię placówkami. Wybierz partnera, z którym chcesz pracować (weź pod uwagę zarówno współorganizację, jak i kwestie zarządzania projektem).

- * Przeprowadź próbę: przed rozpoczęciem projektu dobrze jest poznać grupę i poczynić pewne ustalenia. Jeśli to możliwe, przedstaw się przyszłym uczestnikom warsztatów, poznaj ich, spróbuj ocenić pierwsze wrażenia, zapoznaj się z przestrzenią, w której będziesz pracować, dowiedz się, co możesz przynieść z sobą do więzienia.
- * Przygotuj plan spotkań. Spotkanie pierwsze powinno przebiegać inaczej niż późniejsze. Przede wszystkim ustal z uczestnikami szczegóły – pomocny będzie rodzaj kontraktu, dzięki któremu praca będzie łatwiejsza, ćwiczenia zaplanowane tak, aby jak najlepiej poznać grupę (opowiadanie o sobie, interakcje typu „liczenie do 10”, karty Dixit, oczekiwania grupy odnośnie do wyników spotkań z tobą) oraz oczekiwania grupy co do efektów spotkań.
- * Przygotowując kolejne spotkanie, należy wziąć pod uwagę kontekst (więzienie), tematy, które pojawiły się podczas pierwszego spotkania, przebieg procesu (nowe, ważne tematy wpływające podczas kolejnych spotkań). Pamiętaj o konstrukcji każdego spotkania, staraj się zachować równowagę pomiędzy zabawą, poważnymi kwestiami a relaksem.

Ogólne informacje nt. osób skazanych

1. Otoczenie

- * Społeczność więźniów jest paradoksem systemu resocjalizacyjnego. Każda zamknięta społeczność generuje swoje własne zasady, dlatego warto mieć świadomość, że resocjalizacja w więzieniu to nie tylko resocjalizacja w kierunku nowych zasad, ale także resocjalizacja w kontekście społeczności więziennej.
- * Więzienie to instytucja hierarchiczna, dlatego niezwykle ważna jest świadomość miejsca więźniów i siebie samego na drabinie zależności. Kontekst więzienia często wpływa na zachowania więźniów. Uczestnictwo w organizowanych przez ciebie spotkaniach może być widziane przez pryzmat korzyści, takich jak umorzenie kary, możliwość spotkania z innymi więźniami w mniej restrykcyjnych warunkach, uczenia się czy odniesienia korzyści materialnych.

- * Więzienie jest instytucją totalną, duża grupa jest zmuszona do funkcjonowania w nim na małej przestrzeni, pod presją i w stresie – wszystko to sprzyja eskalacji agresywnych zachowań.

Aby pracować z ludźmi, którym w takich warunkach przyszło funkcjonować, należy mieć świadomość, że zmiany, które w nich zachodzą, czasami nie są widoczne na pierwszy rzut oka.

Pozbawienie wolności pociąga za sobą wiele konsekwencji, które mają wiele złożonych przyczyn:

Źle funkcjonujący system:

- * brak systemu resocjalizacji lub system działający niesprawnie
- * presja psychologiczna ze strony opiekunów
- * stereotypy dot. byłych więźniów
- * konieczność ukrycia przeszłości i obawy, że zostanie ona odkryta

Problemy indywidualne:

- * izolacja
- * brak możliwości samorozwoju
- * powrót do tej samej, często dysfunkcyjnej, społeczności
- * agresja ze strony współwięźniów
- * presja psychologiczna (ze strony współwięźniów)
- * strach przed powrotem do społeczeństwa
- * niska samoocena
- * niski poziom zaufania
- * brak umiejętności radzenia sobie ze stresem
- * samotność

Konsekwencje:

- * brak możliwości zmiany i wiary w to, że coś się zmieni
- * bezrobocie

- * agresja
  - * recydywa
  - * życie „w pogotowiu”
-

OMÓWIENIE:

Biblioterapia

Biblioterapia polega na wykorzystaniu książek do rozwoju jednostek. Jej cele mogą być zgoła różne od szeroko rozumianej profilaktyki, samorozwoju lub resocjalizacji. To nie tylko czytanie i dyskusje o książkach, ale także zaproszenie do kreatywnego świata literatury. To proces, w którym zmiana jest efektem wyjątkowego doświadczenia.

Terapeutyczne funkcje literatury:

- * Ćwiczenie wyobraźni – jedna z najważniejszych zalet wynikających z czytania książek. Rozwój wyobraźni jest bardzo istotny zarówno dla dzieci, jak i dorosłych. Wyobraźnia jest źródłem pewności siebie, jest ważna np. w procesie podejmowania decyzji. Pozwala nam dostrzec większą liczbę możliwości, konsekwencje działań, spojrzeć na problem z wielu perspektyw, a tym samym pomóc w rozwiązywaniu trudności. Pomaga też w rozwoju empatii emocjonalnej i poznawczej.
- * Wzmocnienie - osoba, która czyta, ma większą wiedzę, bogatsze słownictwo, uczy się szybciej i potrafi poprawnie się wysławiać. Czytanie może wzmocnić samoocenę. W grupach rówieśniczych czytanie tych samych książek (tak jak oglądanie seriali telewizyjnych lub granie w te same gry) buduje więzi i wspiera proces afiliacji.

- * Identyfikowanie się z bohaterem literackim. Jeśli bohater książki jest taki jak my, ma te same problemy, podobne cechy fizyczne i jest w zbliżonej sytuacji – czytelnik nie czuje się tak bardzo samotny. Książki pokazują przemiany, jakie dokonują się w bohaterach, sugerują rozwiązania albo po prostu dają nam bezcenne poczucie przynależności do jakiegoś świata.
- * Proces uczenia się - wiedza i budowanie empatii: Czytelnik podczas lektury może „spotkać” innych ludzi i poznać różne kultury. Ta funkcja może pomóc w zrozumieniu konkretnych problemów i relacji, końcowym ogniwem jest natomiast budowanie empatii.
- * Samopoznanie - wgląd w siebie, poznanie własnego charakteru, zalet lub słabości. Książki, które wybieramy, pozwalają nam obserwować siebie. Analiza wybieranych lektur pokazuje nam, że czytelnik nie zawsze ceni najbardziej postacie, które są do niego podobne, ale te, które mają wartości, z którymi dana osoba się utożsamia, które pragnie wcielić w życie. Literatura spełnia w tym przypadku funkcję diagnostyczną. Nauczyciel lub terapeuta może rozpocząć diagnozę, obserwując reakcje dziecka (albo osoby dorosłej) na niektóre książki lub postacie.
- * Odpoczynek: czytając absorbującą książkę, dystansujemy się od problemów lub stresujących sytuacji, skupiamy się na zainteresowaniach, dlatego czasami książka pozwala nam spojrzeć na rzeczy z innej perspektywy.
- * Walka z lękami. Czytanie o trudnych tematach, takich jak lęk przed śmiercią lub odejście osoby bliskiej, strach przed wojną albo odrzucenie, pozwala się z nimi oswoić (czasem proces ten przebiega podświadomie). Książki poruszające tego typu tematy dają również poczucie, że istnieją inne osoby, które są nimi zainteresowane lub które zmagają się z podobnymi trudnościami.
- * Kompensacja. Czytanie o rzeczach, których się nie ma, a których się pragnie, pełni funkcję kompensacyjną. Oswojenie się z tematem, zdobywanie wiedzy na dany temat i możliwość

identyfikowania się z bohaterem, zamiast robienia rzeczy, których czytelnik nie jest w stanie zrobić, może spełniać ważną funkcję terapeutyczną.

- * Stymulowanie do działania i funkcja autoekspresji. Czytanie o ludziach, którzy robili coś, co czytelnik chciałby robić, inspirowane do działania. Warsztaty arteterapii stymulują natomiast kreatywność i wyrażanie siebie.
- * Funkcja profilaktyczna. Książki pokazujące przykłady niebezpiecznych decyzji lub stylu życia pozwalają czytelnikowi rozważyć konsekwencje takich działań bez konieczności angażowania się w nie bezpośrednio.

Pytania pomocnicze do pracy z tekstem:

- * co sądzisz o działaniach bohaterów?
  - * dlaczego tak się stało?
  - * jakie są inne rozwiązania?
  - * co sądzisz o tej sytuacji?
  - * co może się stać po zakończeniu tej książki?
-

MATERIAŁY DODATKOWE: ŹRÓDŁA ONLINE, ODNIESIENIA, POLECANA LITERATURA:

- * Lista publikacji historycznych i współczesnych dotyczących biblioterapii:
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0143034308090058?journalCode=spia>
- * Biblioterapia jako metoda leczenia – Springer
[https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0ahUKEwi m4pSblJzbAhUFjCwKHR14AGYQFghZMAM&url=https%3A%2F%2Fwww.springer.com%2Fcontent%2Fdocument%2Fdocument%2Fcontent%2Fcontent%2F9780387097435c2.pdf%3FSGWID%3D0-0-45-721421-p173829717%2529&usq=AOvVaw0hTgCMZsHWOVtaVF6-YyAR;](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0ahUKEwi m4pSblJzbAhUFjCwKHR14AGYQFghZMAM&url=https%3A%2F%2Fwww.springer.com%2Fcontent%2Fdocument%2Fcontent%2Fdocument%2Fcontent%2F9780387097435c2.pdf%3FSGWID%3D0-0-45-721421-p173829717%2529&usq=AOvVaw0hTgCMZsHWOVtaVF6-YyAR;)

- * Dziecko w dialogu z tekstem literackim:
http://www.bc.ore.edu.pl/Content/763/Dziecko+w+dialogu+z+tekstem+literackim_DSwierczynska-Jelonek_GWalczewska-Klimczak.pdf;
  - * Janina Florczykiewicz, Terapia przez kreację plastyczną w resocjalizacji recydywistów penitencjarnych, Impuls, Kraków 2011;
  - * Bea Uusma - Expedition - setting of goals, analysing abilities, patience;
  - * J.M. Coetzee -The Childhood of Jesus, The Schooldays of Jesus;
  - * Ursula Le Guinn - Left Hand of Darnkess – tolerance;
  - * Beatrice Alemagna – Pięciu nieudanych – książka o poczuciu przynależności, samoakceptacji i szukaniu w życiu pozytywów;
  - * Gregory David Roberts – Shantaram – pozycja o niepoddawaniu się, szukaniu wciąż nowych możliwości;
  - * Hanya Yanagihara – Małe życie – książka nt. przyjaźni i trudnej przeszłości
-

CZYNNIKI RYZYKA, POTENCJALNE BARIERY

- * Ryzyko pracy wśród więźniów wiąże się z niewystarczającym wsparciem ze strony władz, dlatego dobrze jest mieć partnerów.
- * Inne zagrożenia to brak zaufania, czas i ograniczenia przestrzenne.
- * Ryzyko w pracy z byłymi skazanymi: stygmatyzacją społeczną.

BIBLIOTERAPIA W PRACY Z WIĘŹNIAMI – SCENARIUSZ DLA BIBLIOTEK

Autorka: Urszula Trzeciakowska

Opiekunka obszaru "Innowacje społeczne" : Joanna Wcisło

ODBIORCY:

Pracownicy biblioteki.

STRESZCZENIE:

Scenariusz ten pomaga w określeniu potrzeb grupy więźniów (ale ma zastosowanie także w pracy z innymi grupami społecznymi); jest równieź punktem wyjścia do zaplanowania cyklu spotkań.

CELE:

- * Przygotowanie bibliotekarzy do pracy z osobami osadzonymi, w tym: Wypracowanie w grupie wspólnych celów, określenie indywidualnych oczekiwań uczestników spotkania, omówienie metod radzenia sobie z lękami; grupa zaczyna być postrzegana jako wsparcie dla jednostki, analiza wartości i oczekiwań uczestników.

UMIEJĘTNOŚCI, KOMPETENCJE, POSTAWY:

Osoba prowadząca powinna zaplanować grupowe spotkanie wprowadzające w temat; każda osoba powinna mieć szansę się zaprezentować i poznać pozostałych uczestników. Istotne jest skupienie się na celu spotkania, a nie miejscu, w którym się ono odbywa. Pamiętaj także, aby nie osądzać osób, z którymi pracujesz.

STYLE PREZENTACJI:

- * Ćwiczenia,
- * Dyskusja

POTRZEBNE MATERIAŁY:

- * Flipcharty lub duże kartki papieru,
- * kartki samoprzylepne,
- * marker

DODATKOWE ŹRÓDŁA I MATERIAŁY

- * Materiał edukacyjny „Biblioterapia w pracy z więźniami”,
  - * Film: Praca, Jairus McLeary, 2017
-

CZYNNIKI RYZYKA I POTENCJALNE BARIERY

Praca z osądzonymi lub byłymi osądzonymi wzbudza niepokój, ponieważ dla większości osób spotkania z więźniami są novum. Tak jak w większości przypadków, kluczowe jest poznanie drugiej osoby – nawiązanie relacji potrafi mocno wpłynąć na zmianę naszego światopoglądu.

Z drugiej strony największym dylematem każdego skazanego, który chce zacząć od nowa, jest to, czy

ujawnić prawdę o swojej zbrodniczej przeszłości. Rozpoczęcie pracy z tą grupą społeczną oznacza, że jesteś gotowy, aby wejść świat takich dylematów i towarzyszyć innym w trudnym, kompleksowym procesie.

SCENARIUSZ 90 MINUTOWEGO WARSZTATU

CZAS	Nazwa ćwiczenia	Potrzebne materiały
15 min	<p>Przywitanie i krótka runda powitalna – każdy powinien mieć szansę powiedzieć, co czuje i jakie towarzyszą mu emocje.</p>	
10 min.	<p>Ćwiczenie Punkt ciężkości</p> <p>Kluczowe w tym ćwiczeniu jest pojęcie środka ciężkości; znajduje się on tuż nad biodrami, ten punkt pozwala nam stać i zachować równowagę, kiedy np. chodzimy czy siedzimy.</p> <p>Poproś wszystkich, aby wstali – każda osoba powinna mieć wokół siebie trochę wolnej przestrzeni.</p> <p>Narracja: <i>powoli spaceruj dookoła pokoju, wyobraź sobie, że właśnie jadłeś smaczny posiłek, nie za duży i nie za mały, czujesz się dobrze i spokojnie, wszystko jest w porządku, odczuwasz równowagę.</i></p>	

	<p><i>Teraz przenieś środek ciężkości do głowy.</i></p> <p><i>Przez chwilę idź dalej, zobacz, jak ciało reaguje na ciężar w twojej głowie, jak czuje się twoja głowa, jak się czujesz, mając taki ciężar w głowie? Jak czują się twoje stopy?</i></p> <p><i>Czy chodzisz szybciej, czy wolniej?</i></p> <p><i>Czy łatwo jest utrzymać równowagę?</i></p> <p><i>Teraz przenieś ciężar na nogi.</i></p> <p><i>Pochodź chwilę.</i></p> <p><i>Jak ci się idzie? Poświęć chwilę, aby pomyśleć o tym, jak teraz się poruszasz: o ciele, stopach, głowie, barkach.</i></p> <p><i>Wracaj do równowagi, do centrum swojego ciała. Przejdź się kawątek, rozejrzyj się.</i></p> <p>Pytanie: jak się czuliście, gdzie najczęściej znajduje się wasze centrum, czy przypominają wam się różne sytuacje życiowe? Jak się czujesz / co odczuwasz, gdy wracasz do centrum / równowagi.</p>	
15 min.	<p>Ćwiczenie Balony</p> <p>Odczytanie na głos fragmentu książki Bea Uusma "Ekspedycja".</p> <p>P: <i>Czy chciałbyś wybrać się na wycieczkę z balonem? Czy ktoś wie, jak działa balon? Dyskusja bazująca na odpowiedziach od grupy.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> * Flipchart, * kartki samoprzylepne, * markery

<p>15 min.</p>	<p>Inne pomocne pytania: <i>Czy lot balonem może metaforą niektórych sytuacji życiowych? Jakie przeszkody napotykamy, czy jesteśmy w stanie wszystko przewidzieć?</i></p> <p>Potrzeby i oczekiwania</p> <p>Narysuj balon na flipcharcie</p> <p>Narracja: <i>Tematem tego ćwiczenia jest uczestnictwo w grupie. Proszę wziąć kartki samoprzylepne w trzech kolorach.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> * Jeden kolor odpowiada oczekiwaniom, jeden lękom, a jeden umiejętnościom (miękkim i wyuczonym). Poświęć 10 minut na spisanie swoich oczekiwań, obaw i umiejętności. * Umieść oczekiwania w koszu, lęki na wadze, a umiejętności w balonie. * Odczytywanie lęków. Odczytajcie lęki (jeśli jest ich wiele, poproś uczestników o wymienienie trzech najważniejszych lub poszukanie powiązań między niektórymi). <p>Jeśli opisy nie są dla ciebie jasne, poproś o wyjaśnienie, co dokładnie oznaczają. Przejdź do umiejętności, a następnie do oczekiwań.</p>	
----------------	--	--

20 min.	<p>P: Czy ważne jest poznanie swoich obaw? Dlaczego?</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kiedy jesteś w stanie wykorzystać swoje umiejętności? * Dlaczego ważne jest poznanie celu: osobistego i grupowego. * Czy są jakieś umiejętności, które pomagają w radzeniu sobie z niektórymi lękami? (możesz poprosić uczestników o połączenie obaw z umiejętnościami) * Kiedy dana umiejętność jest przydatna? Czy ktoś chciałby skomentować temat oczekiwań (ogólnie lub w odniesieniu do prywatnego doświadczenia)? * Czy warto poznać własne umiejętności i umiejętności innych osób? Dlaczego? 	
15 min.	<p>Krąg zamknięcia</p> <p>Czy uczestnicy mają jakieś wątpliwości/pytania?</p> <p>Zapytaj o to każdego z nich po kolei.</p>	